

HRVATSKI PLANINAR

UREDNIŠTVO: ZAGREB, DEMETROVA ULICA 1.
UPRAVA: GUNDULIĆEVA ULICA BROJ 7, I. KAT.

BR. 7.

1. SRPANJ 1914.

GODIŠTE XVII.

Velebit.

(najljepša hrvatska planina).

(Nastavak).

Dr. R. Simonović.

Zombor.

2. **Podgorje** od 500—1000 m. na morskoj strani Velebita, znamenito je zbog mnogih škrapa i kukova, zbog dugog ljeta sa velikom sušom, zbog gologa krša sa vegetacijom, koja podnosi sušu, i zbog raštrkanih malih naselja sa prelazom od zemljoradnje na stočarstvo. Podgorje vrlo je lijepo i vanredno zanimljivo za učenjake, za turiste i amatere.

Geološki je važan ovdje tvrdi kršnik donje krede, u kome je erozija proizvela bezbroj najrazličitijih škrapa i žljebova, i mnogo šiljastih bizarnih stijena i čudnovatih kukova, od kojih su neki nalik na obeliske. Iznad Jablanca ima od Zelengrada do Orbasovih glava 20 kilometara duga grebenasta kosa, iznad Tribnja je taki Zorinac i Bojinac, a iznad Obrovca su najljepše Tulo i Tulove grede. (Negdje se ti kredni kršnici dižu do 1000 m. visoko nad morem, a kod Sv. Jurja i Senja su utonuli sasvim u more). Stariji slojevi iznad krednih kršnika su mnogo mekši pa su i većma rastrošeni. Tu su postali blago nagnuti „podi“, na kojima ima dosta zemlje crljenica za oranje i kopanje, te su i naseljeni. Najveći su Dundović podi i Bilenski podi povrh Jablanca, Rujno iznad Staroga grada i Libinje više Selina.

Važno je, da najvažnija planinska sedla kod Oltara, Oštarija, Vrhpraga i ispred Crnopca spadaju još u podgorje, pošto su niža od 1000 m. Tu se Podgorje sastaje sa velebitskim Zagorjem i to su mjesta stvorena za prelaze preko planine. Iz-

medju Tulovih greda i Crnopca cijela je planina niska, jedva je nekoliko vrhova što su iznad 1000 m.; inače u opće tu nema nadgorja. Na Iedjima planine ima nekoliko dubokih uvala kojima je dno niže od 1000 m. te i njih moramo računati u podgorje premda su svuda opkoljene visokim brdima. Take su uvale između Baćić kuka i Kize tri Dabra, ispod Kunjevače Rameno Korito, a ispod Samara dva Duplja.

Hidrografske je znamenito da se u Podgorju samo bujica posle jakih kiša slijeva na nekoliko mjesta kroz drage neposredno u more, a inače sva voda propada u zemlju i stvara krš. Rijeke nema ni jedne, pa ni suhe riječke doline. Jedan jedini potok u Paklenici takodjer propada u zemlju i to bez nužde, jer mu put do mora stoji kroz Paklenički klanac sasvim lijepo otvoren. Od većih izvora meni je poznat samo jedan u Mliništu i na Vel. Rujnu. Potočići, koji ovde postaju posle vrlo kratkog toka propadaju u zemlju. Od izvora Pećice na Libinju ne teče voda ni stotinu koraka pa se gubi. Bezwodica je ljeti strašna! Narod se pomaže sa pištetima, kapljuvima, „kamenicama“*, rujama, lokvama i bunarima, a u najnovije doba grade cisterne sa novcem donešenim iz Amerike. Vlada je podigla velike cisterne na Mliništu da uhvati izvor, i na Pragu u skloništu putničkom. U nekim dubokim dolinama sa začpljenim dnom, zaustavlja se voda i tvori mala jezera kao Duboka više Karlobaga: Duboka kod Rujna i jedno lijepo jezero kod Močila.

Klima je blaga, ali je studenija nego u primorju. Ljeto jeugo i toplo. Velika vrućina i suša traje po dva mjeseca. Zimi imade dosta snijega ali u proljeću rano okopni.

Vegetacija u podgorju ima da izdrži dvije prirodne nepogode: studen i buru u zimi, a vrućinu sa sušom ljeti. Osim toga ljuto stradava od blaga, koje sve obrsti i od čovjeka koji sve pustoši. Flora je dosta zanimljiva, jer nestaje primorskih oblika, a još nema pravih planinskih, nego se udomaćile neke odrabane srednjoevropske biljke, koje mogu da se prilagode ljetnoj suši.

Nekada su ovdje bile velike hrastove šume, koje su sad uništene, tako da jedva ovdje ondje nalazimo tragova. Pravih

* Kamenica je pod stijenom u stijeni izdubljena rupa, u kojoj se voda nakupi i ako je u osoju može poslužiti za piće skoro cijele godine, ili bar za napajanje blaga. U prisoju se usmrđi, ako svježa voda ne pridolazi.

šuma i nema, nego samo kržljavih grmova, šikarja i pojedinih drveta. U donjim dijelovima još uvijek prevlađuje jasen, grab i klen, više njih su hrastovi, većinom ošišani, jer mlade grane sa lišćem posjeku za krmu blagu. U višim partijama prevlađuje bukva sa favorom. Na nekoliko mjesta ima brezovine. Borovina se održala povrh Lukova i Vranjaka, na Velikom Rujnu i na Močilima. Jelovina se samo u sjevernom Velebitu spušta na nekoliko mjesta do Podgorja. Drva nema sada nigdje toliko, da se što izradjuje za trgovinu.

Od sitnih biljaka imamo da spomenemo jedne, koje prespavaju cijelo ljetno i zimu pak samo u proljeće brzo ocvjetaju, većinom razni lukovi. Proljetna flora nije dobro poznata, jer se u to doba malo botanizira. Najbolje su poznate ljetne biljke, koje mogu da izdrže vrućinu i koje ne jede blago. Te su većinom sa bijelim dlakavim lišćem, ili bodljkama kao čkaljevi, ili otrovne kao kukurjek. Naše planinarke moraju se ljeti zadovoljiti sa biljkama koje nisu vrlo lijepo kao: smilje (*Teucrium polium*), kadulja (*Salvia officinalis*), kovilje (*Stipa pennata*) *Sedum ochrolcicum*, *Paronychia Kapella*, *Cerastium grandiflorum* itd.

Stalna naselja su mala sela, zapravo samo grupe kuća od pojedinih provodića, većinom u zaklonu za brdom i po dolcima, gdje ima plodne zemlje. U gornjim položajima ima već i pastirskih stanova i ljetnih sela primorskih stanovnika.

Glavna privreda je zemljoradnja i stočarstvo. Sije se najviše ječam, kukuz, krumpir i kupus. Voće nitko ne sadi. Od blaga drže u Hrvatskoj naviše ovce, a u Dalmaciji koze. Na nekoliko mjesta drže i pčele. Zanatlija pravih skoro da i nema. Siromaštvo je svuda veliko, zbog čega mnogi odlaze u Ameriku. Kuće su većinom od kamena, jer nema dosta drveta. Za blago preko zime nema dosta sijena, te mora da jede „brst“, t. j. osušeno hrastovo i bukovo lišće.

Za turiste i amatera najzanimljivije su bizarre stijene u dolnjoj kredi, od kojih spominjem Strogir, Stap, Stapinu, Stapić, Zvirinac, Bojinac, Jagu, Sopanj, Tulo, Čaber, Čuževac, Čućavac, Bužanju, Raževac i Sandalj itd.

U cijelome Podgorju nema nigdje gostione samo na sedlima planinskim, gdje prelaze ceste, u Krasnom, na Oštarijama, i na Pragu. Planinar, koji tuda putuje mora se pripraviti, da noćiva ili na travi na podini, ili u seljačkoj kući na slami, ili u

čobanskom stanu, gdje kiša za vrat pada. U kući Dujma Kneževića u Paklenici najviše je planinara i učenjaka noćivalo.

3. **Zagorje** od 500—1000 m. visine sa istočne kopnene strane Velebita. U svakom pogledu je srednjeg evropskog karaktera, dosta plodno, dobro kultivirano i dobro naseljeno.

Veći dio Zagorja naročito talasasta ravna Lika upravo i ne spada u Velebit; samo razvučeno predgorje od Švice do Kosinja, bilo izmedju Bakovca i Pazarišta i niska broda od Sv. Roka do Gračaca moramo računati još u Velebit. Na sedlima kod Krasna i Oštarija Zagorje se tako uvlači u planinu, da se sastaje sa podgorjem, a izmedju Tulovih greda i Crnopca moramo dalmatinski dio računati u podgorje, a hrvatski u zagorje, jer nad njima nema nadgorja.

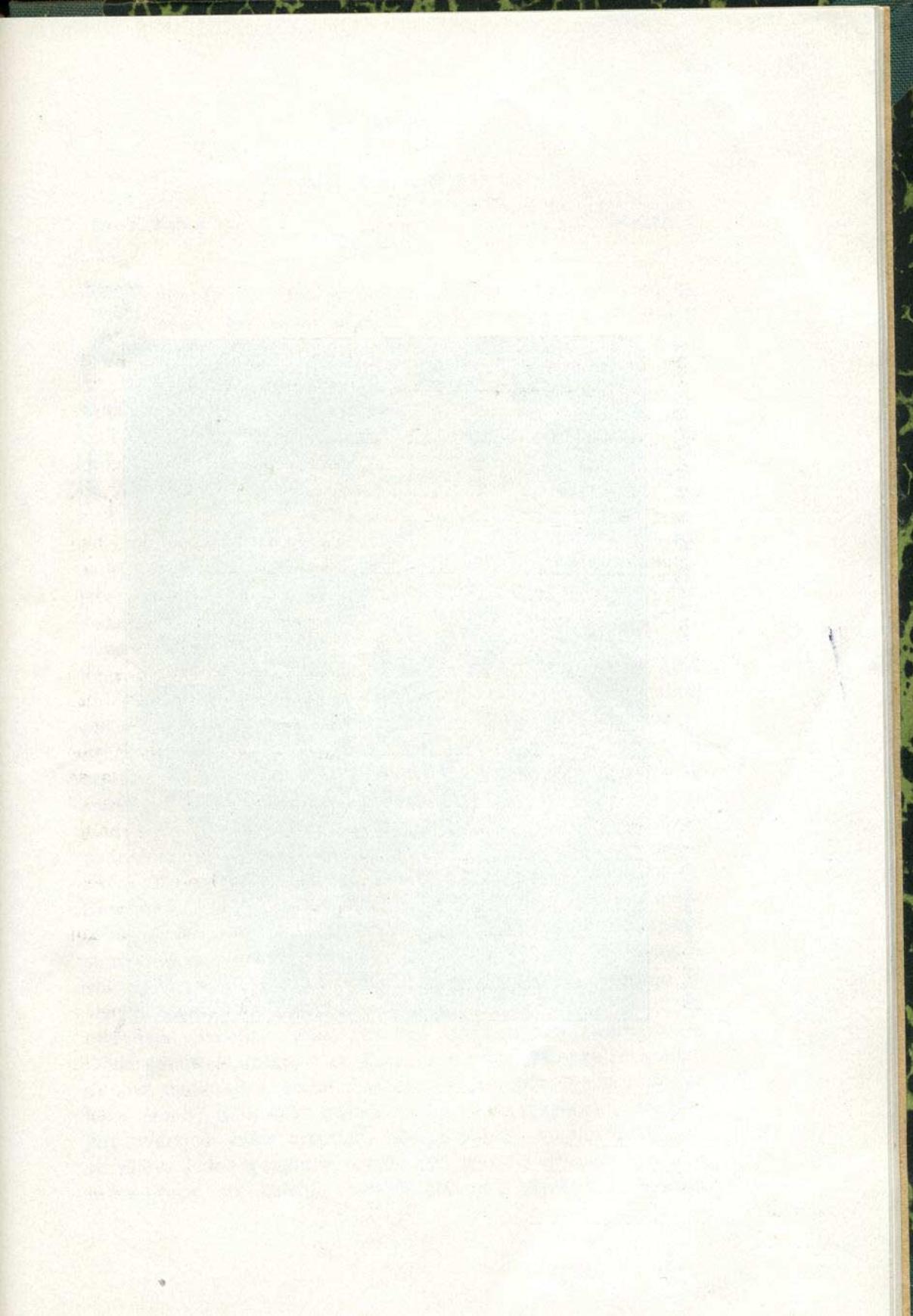
Geološki su znamenite strme strane, koje negdje izgledaju kao prelomi, zatim mnogi kupulasti humovi, koji svjedoče o velikoj abraziji ličke ravnice, i pod planinom obli šljunak koji odaje tajnu, da u trupu planine osim vapnenaca ima i pješčenjaka, a čini mi se i eruptivnog kamenja.

Vode ima dosta, negdje i više nego što je treba, osobito pred ponorima kad su poplave. Zanimljivo je korito Like izdubljeno u stijenu i tjesnac u Sklopu izmedju Klanca i Kosinja. Tri poveće rijeke: Gacka, Lika i Ričica i nekoliko manjih potoka gube se kroz ponore pod Velebit, te izgleda kao da se ulivaju baš u samu planinu. Čudnovate pojave, i još uvijek ne riješena zagonetka! Jedini Pazariški potok ne propada u zemlju pod Velebitom, nego teće od Velebita ispod seoske crkve.

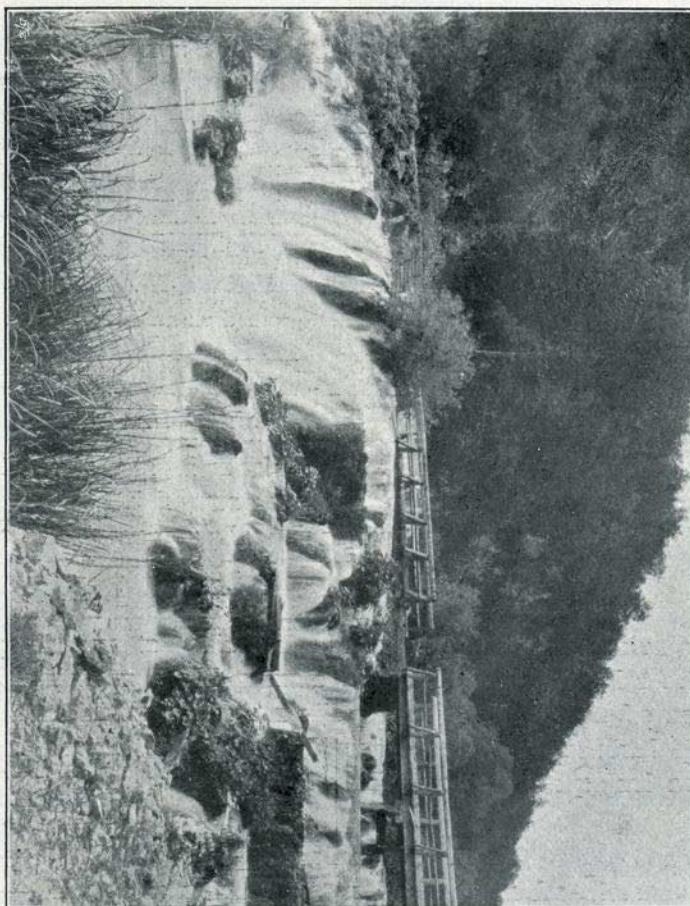
Klima je kao svuda u srednjoj Evropi; ali pošto visoko nad morem leži, to je zima duga i oštra sa mnogo snijega. U jesen i proljeće ima mnogo više oborine nego na primorskoj strani.

Vegetacija je sasvim srednjo evropska i dosta bujna zbog obilate vlage. Šume su donje hrastove sa jasenom i lipom, a gornje su bukova sa javorom, grabom, meralom i muškinjom. Čudnovato je da se kod Kosinja jelovina spušta čak na Mali Vrh 667 m., a od Krasna čak do blizu ponora Like. Velika pihana na Jadovnu služi za izradjivanje drveta. Neplodne zemlje pokriva bujad (*Pteris aquilina*) i vriština (*Calluna vulgaris*).

(Nastaviti će se.)



Plitvička Jezera.



Brzice Gavanovca u Kaluđerovac.

(Fotografirao J. Poljak)

Na Orjenu.

Dr. F. Tućan.

Zagreb.

(Svršetak.)

Zvijezde su stale jedna za drugom isčezavati i tek je ostala još samo danica, lijepa i sjajna predhodnica sunca, a mi smo bili već na nogama, bili na putu prama sedlu Orjena. Nova cesta jako vijuga, pa produljuje put znatno; zato smo odabrali staru, napuštenu cestu, koja pješacima još uvijek rabi. Poznate su napuštene ceste našeg krša. To su obično korita, vododerine pune kamenog nanosa, po komu je često puta teško hodati. Tako je nekako i sa starom cestom nedaleko Orjena.

Već smo se dobrano poodmakli od Vrbanja i uspeli se u prilične visine. Svetlost ranog jutra stala se neopazice, ali sve jače širiti i domala ugledasmo okoline vrhove i nad sobom čisto, vedro nebo, da ga čovjek ljepšeg ne bi poželio. S kolikim li samo veseljem brzasmo uz onaj strmi krš, da što prije dohvativimo zadnje vrhove Orjena. U ovim kamenim visinama, gdje obično vlada mukla tišina, još je tiše za rana jutra. Pa ni onog običnog jutarnjeg lahora nema danas. Čovjeku gotovo da je neugodna ova tišina, pa da nije u društvu, ne znam, da li bi osjećao radosti planinskih ljepota. No na jednom kao, da se smrklo, kao da je jutarnje svjetlo nešto oslabilo. Baćimo poglede na nebo. Ono je nad nama čistō, tek tamo s južne i zapadne strane vide se odaljene sive mrlje, kao otoci na sinjoj pučini. Jest, to su oblaci, ali kao da su na miru, ne miču se. Biva sve tamnije. I zbilja, tamo iza onih golemyih planina s istočne strane, iza Orjena, Vučjeg zuba, tamo od crnogorskih strana valjaju se silne mase gustih magluština. Crne se maglovite prikaze i lete čoporima prama nama iza čudo hvataju se visokih glavica, poklapaju ih, motaju se pod njima, ali ih ne ostavljaju. Svjetla, žarka, ognjena zmija preleti strelimice iz jedne gomile u drugu, a za njom zaori tutanj kao pakleni smijeh duhova hudih. Je l' se roče tu na tim nebotičnim visinama zle kobi, što li? Eno, kako gomile mrko sivih magluština bijesno jure udarajući jedne o druge, ispreplićući se medjusobno. Sad se slijeva jedna gomila u drugu, sad se opet druga raspada u razne grupe, ma kao da zmajevi crni ljuti bojak biju, kao da

rigaju uz tutnjavu i tresak plamen-vatre. Jel' to odjek, jel' to odsjev sa Bregalnice crne, ljute rane roda našeg:

„Slaga, tko reče, da smo lovor-grana,
Melem na rani, duga u oblaku:
Mi porod jesmo vuka i arslana!
Što davno bješe i sad je u nama.“

Smrklo se, a munje i gromovi bliskaju i tutnje, plamsaju i treskaju, palucaju i mrmore, i sve ječe gole stijene vapnenih klisura.

Došli smo na sedlo Orjena, gdje se na kamenoj klisuri krili dvoglavi orao saliven iz željeza tvrda, spomen na uspon kraljevića Rudolfa. O daljnjoj lazni na vrh Orjena, koji nam je eto skoro na dohvatu, nema ni govora. Svaki čas može, da se saspe užas iz oblaka i nije druge nego potražiti zaklonište, gdje pod kakvom klisurom, pa čekati, dok pogibelj mine. I kao gorsko zvijere uvukusmo se svaki pod kamene stijene, da vidiemo, kakvo će kolo zaigrati priroda u ovoj gorskoj pustoši. Pa tek što je vjetar dva put, tri put zamahnuo neobičnom snagom, a za njim zatutnjili gromovi strahotnim krikom, prosu se gusti grād i stade udarati muklo o golo kamenje. Zamaglilo, da ne vidiš ni dva, tri koraka pred sobom. Monotoni šum i buku, što je stvara udaranje grada o kamenje, svaki čas prekidaju bučni gromovi. Intonuere poli et miscitur ignibus äther.

Grād je prestao, no za njim navali kiša, krupna i gusta, da s potocima teče niz strme strane. Bljesak munje biva rijedji, tutanj groma muklijci i pomalo se stade vraćati jasnije svjetlo. Tamo na dalekom jugu, negdje ponad pučine pojatile se modrine nebeske. Po mokrim stijenama pojavi se sunčani sjaj — kiša je prestala, a u čistom i prečistom uzduhu pojavi se glavica Orjena.

— Da krenemo? pita pater Jakob.

— Kamo? odaziva se iz svog skrovišta fra Šime.

— Pa na Orjen.

— A jest! Jedan put sam sretno umakao, a bogzna bi li i drugi put. Ta to je malo prije bio čitavi pakao oko nas. Ja idem ravno u Risan. Više me ne nagovori, da se penjem uz te klisure, u olujne oblake. Eno ih, gledaj ih, kako se samo podmuklo motaju. Još uvijek mogu da započnu na novo igru. Nema tu sigurnosti.

I zbilja, čovjek nije znao, na što da se odluči. Još se uvjek nije posvema rasčistilo. I glavice okolnih brdina sad isčežnu u gustoj magli, sad zasjaju u sunčanom svijetlu. Uvijek, tamo od novopazarskih strana jure nove čete oblaka i lagano se rasplinjuju ovdje nad nama.

Ipak pater Jakob i ja odlučimo svakako na sam vrhunac. Fra Šimu nismo mogli nagovoriti. Podigao habit, pod ruke metnuo kišobran i spustio se preko Crkvica u Risan.

Put od sedla na sam vrh nije tegotan, no oduljio se dobro. Preko loša nogostupa verali smo se kao koze živeći neprestano u neizvjesnosti: hoće li nam uspjeti izbjegći nevremenu. No što smo se više bližili vrhuncu, sve nas je više ostavljala nada. Oblaci su s istočne strane bivali sve gušči, počela kiša opet padati, kadikad zagrmilo, no mi se pomicemo ustrajno napred, ne znajući ni sami, zašto se mučimo po toj gorskoj vрleti. Možda je fra Šime ipak imao pravo. Jer i ako nam uspije, da se dočepamo vrhunca, što ćemo po tom kišovitom, olujnom danu odozgor vidjeti? No neka težnja za vrhom Orjena nas je gonila gore, gdje se biju oblaci i treskaju gromovi i mi smo se vukli po mokrom kamenju uz šum kiše i tutanj groma. Na čas bi kiša prestala, a sunce nas ohrabriло за daljnji put, pa nakon dobar sat hoda, mokri i umorni nadjosmo se na vrhu uz piramidu, na kojoj se čita ime, našega kralja Franje Josipa I. I tek što smo se počeli uznositi divotnim pogledom na sedlasti Lovćen, na pučinu uz Boku, Crnu Goru i Albaniju, tek što smo počeli razabirati albanske planine, eto nas najednōm ovi gusta magla, da smo jedva jedvice jedan drugog razabirali. Oluja je započela opet svoje orgije i ne bje druge, nego bježi da izvučeš živu glavu.

Negdje pod noć padosmo u Risan, gdje nadjosmo fra Šimu.



Izlet na Jadičevu planu.

Lj. Škreblin.

(Svršetak.)

Zagreb.

Jpravo bijaše 10 sati u večer, kad stigosmo pred sklonište za turiste. Sad se istom pojavi mjesecina obasjavajući kućicu, sagradenu lanjske godine po braći Krajač na visoravni od kojih 1020 m. nad morem. Već taj noćni utisak izazvan mjesecinom bijaše ovdje vanredan.

Naloživši teškom mukom štednjak, u kojem već od početka siječnja ove godine ne bijaše vatre, postavismo na nj posudu napunjenu snijegom, koji smo nastrugali s bližnjih ovelikih krpâ snijega, što se steraše naokolo ravnjaka te ljubomorno čuvaše velike komplekse počinule zemlje. Domala bilo je dosta pitke vode.

Konje sa svojim pratiocem Markom jošte nije bilo stiglo. Oni udariše običnim putom (u koliko se može „putom“ nazvati), a osim toga podoše za nama pô sata kasnije, jer je trebalo nagrabiti jednu oveliku „fučiju“ vode te ju zajedno sa pet prilično trbušastih „naplečnjaka“ natovariti ubogom konjčetu.

Razgovarajući o prevaljenom putu te znatiželjno propitki-vajući prijatelja dra. Krajača o sutrašnjem putovanju, začujem najednom iz vana glas: „Ej, čekaj, strpi se!“ To bijaše Marko, koji je bodrio svoga sokola i kratio mu da brsti onu slabu travu, jer mu je to smetalо pri skidanju tereta.

„Tu sam gospodine!“ — zaviče Marko — misleći pri tom samo na svog dobrog gospodara dra. Krajača.

Poveselimo se, jer ma da smo ustali od obilnog stola, pak smo izgladnili natežući svoje nožne mišice po kamenju i strmini.

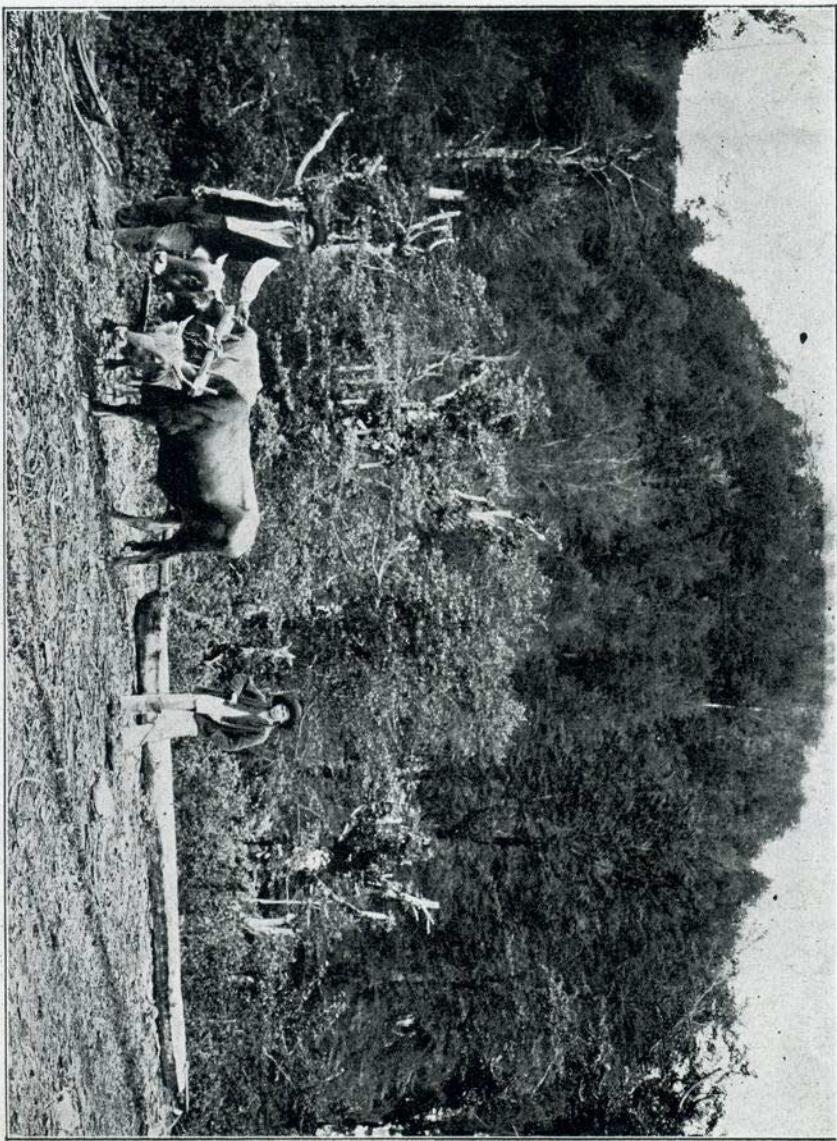
Uz razgovor i večeru ter kuhanje dalmatinca prolazili su satovi brzo. Pogledasmo na uru — bijaše već 2 sata u noći. Sjetivši se, da moramo i za počinak naći vremena, legosmo. Marko bijaše već prije stavio svoga konja u obližnju kućicu, koja još bijaše prazna; a sagrađena je za jednog čovjeka te konja ili kravu, koju bi preko ljeta doveli ovamo na pašu. Marko nam je — da ne ozebemo — neumorno ložio štednjak kroz čitavu noć.

Osvanulo nam prekrasno uskrsno jutro. Bijanje već blizu osma kad smo se probudili. Otvorim željezni prozor, a unutra sinuše tople zrake proljetnoga sunca, pomiješane oštrim i čistim gorsikm uzduhom. Svježi gorski zrak upravo nas je krijeplio; a nije ni čudo, kad je Marko čitavu noć majstorski ložio. Sad istom vidjesmo, da je ta visoravan vanredno lijepa i šarena. Čitave nuance boja isprepliću se slijevajući se mjestimice jedna u drugu. Tu vidiš čitave trakove jasno ljubičaste boje od šafraana, trakove bijele boje od šumarica i visibaba, žute boje od jaglaca; zelena se pak boja lagano ispreplitala između svih ostalih.

大正元年
明治三十一年

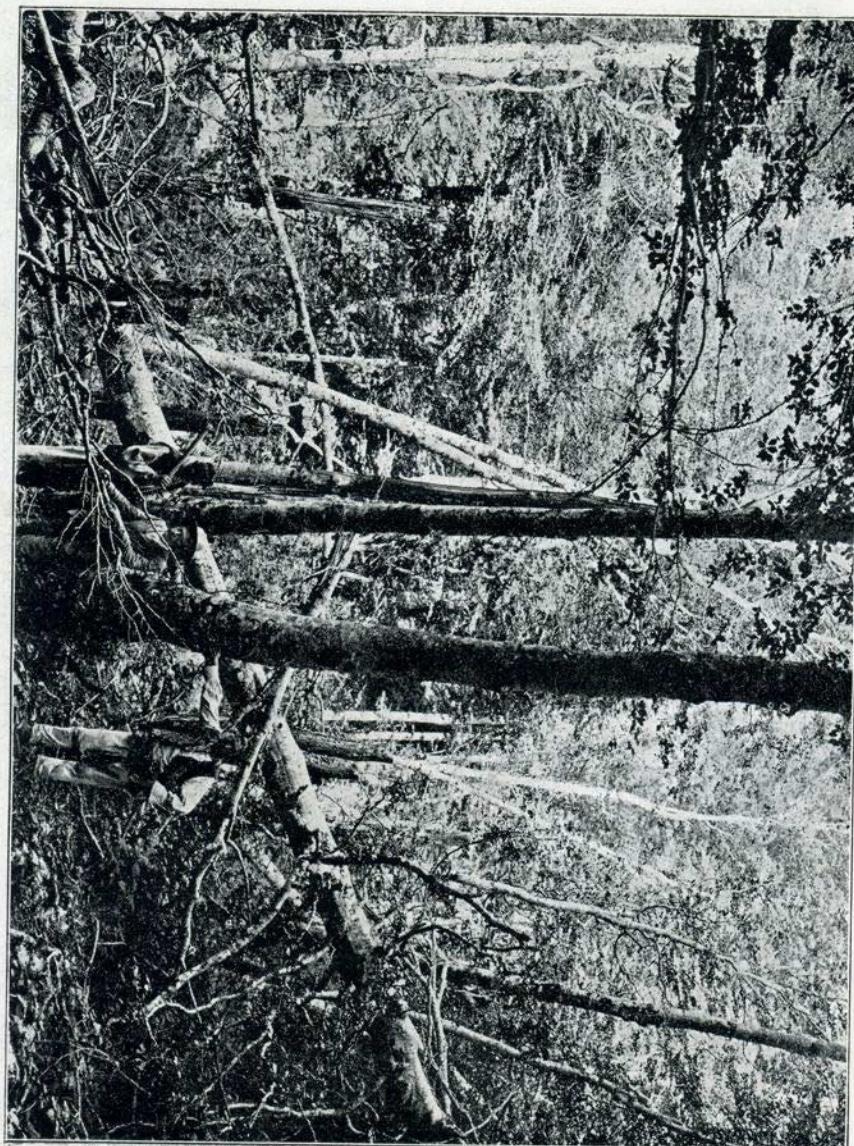
Dr. Simonović 1909.

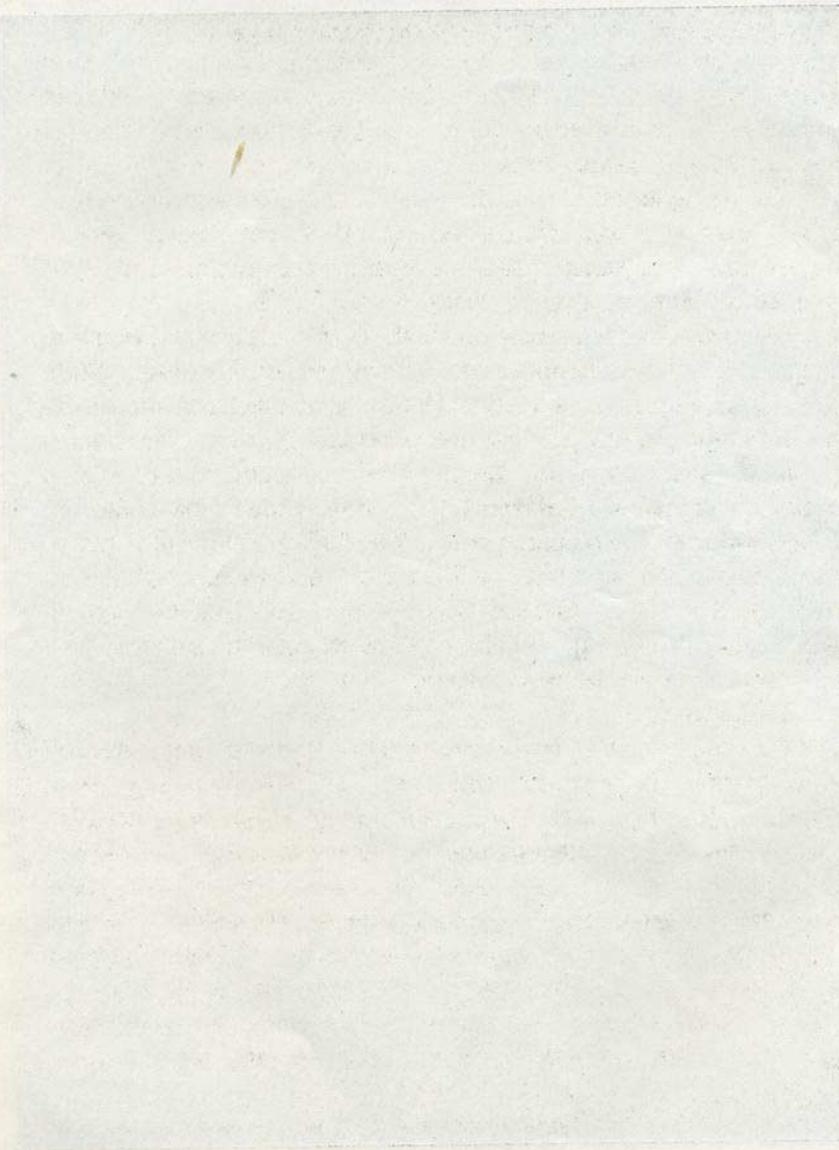
Kako vuku grede



Dr. Simonović 1907.

Izvala u Divolencu





Nakon obilna zajutkra nastavili smo naš put dalje. Ta do žudena cilja imadosmo prevaliti još oko 420 m. i to same strmine, jače, nego li jučer. 3 do 4 časa od kućice dodosmo do nepreglednog snijega, koji nas je pratio sve do vrha. Snijeg bijaše mjestimice visok 3 do 4 metra tako, da smo hodali po njem u visini vršaka stara drveća, koje je izmiljavalo iznad snijega. Nedaleko od kućice prostire se vanredno prikladan prostor za sky-sport. Kako je naš prijatelj i provodič išao na sky-ima, dade i nama priliku, da okušamo taj sport. Naravna stvar, da je tu moralo doći do smiješnih scena, jer čim se koji od nas osovio na sky, taj čas je već strastveno zagrljio snijeg. Idući prema vrhu snijeg bijaše vanredno tvrd, gotovo zamrznut; jedva se poznavahu tragovi naših stopa.

Oko podneva stigosmo na vršak Jadićeve plani. Iz visokog snijega strši golo kamenje prkoseći snijegu, buri i oluji. Vidik bijaše divan, upravo neopisiv. Dosta je spomenuti, da se na jednom kraju potezalo more sa otocima: Krkom, Prvićem i Cresom; a video se i dio Senja te Nehaj-grad; malo dalje u perspektivi dizala se ponosita Učka, zatim gotovo čitav Quarner, Rišnjak, Bitoraj, Bjelolasica pa i prkosni Klek. Vidjesmo posve jasno čitavu gornju Liku sa Brinjem, Jezeranima, Otočcem, Švicom kod Otočca, Gacku, koja se protegla Gackim poljem poput zmije, Kompolje, Veliku i Malu Kapelu te sjeverni Velebit sa Velikim i Malim Rajincem.

Teško nam se bilo rastati s tim vidikom.

Tek oko 2 sata krenusmo natrag, premda smo naložili našem Marku, da janje na ražnju bude već oko 2 sata pečeno.

Kako je sunce čvrsto pripicalo, snijeg se donekle umekšao te se cijelim putem zabavljasmo izvlačenjem nogu iz snijega. Bijaše to po vraški mučan posao. No i ta neprilika bijaše protkana raznim zgodnim upadicama, koje su se nehotice radale gledajući kako svaki čas izvlači svaki od nas pojedinu nogu iz snijega. Jedva si jednu izvukao, istim časom već ti je druga do kukova u snijegu! Tako se motasmo i vrtismo kao medvjedi u stupici. Da nijesmo imali štapova, ni za tri sata ne bi do kućice došli.

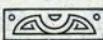
Oko 4 sata popodne prispjesmo ipak sretno do kućice. Marko, koji nas je već željno očekivao, hvalio se, da je već odavna janje pečeno. Čini mi se, da nas je jedva dočekao, jer kako kasnije vidjesmo, bijaše vanredno dobrog teka.

Opljenivši junački naše već splasnule torbe spremismo se na put. Kljuse, natovareno praznim torbama i sky-ima, išlo je naprijed, a Marko za njim. To nam bijahu sada vodiči. Išli smo sada „putom“, jer je konje vodilo. Pobojah se, da ne bi moguće zastranilo, no Marko me odmah utješi: „Nebojtě se, gospodine; znao bi on i zavezanih očiju kući trefit. Nosio je gradu za kuću, pa zna svaki kamen“. „Dobro, Marko“ — rekoh — „a da li ga bar poštено hranite?“ „Ta brsti suho lišće; ako nade malo trave ili dobije nešto sijena, drago mu se vidi. Pametno Vam je to kljuse!“ — odvrati Marko.

U Senj stigosmo kasno u noć, odakle krenusmo slijedeći dan parobrodom u Rijeku pa onda kući.

Izlet na Jadičevu planu radi svojih prekrasnih vidika svakome je turisti za preporučiti. Žalibože u knjizi, određenoj za ubilježbu posjetnika Jadičeve plani, koje se nalazi u spomenutoj turističkoj kućici, našao sam u svemu tek 4 do 5 imena odvažnih posjetnika; nije ni čudo, jer je put sam po sebi težak, a nije ni markiran.

Tko bi htio taj izlet poduzeti, neka se obrati na dra. I. Krajača, kr. javnog bilježnika i odvjetnika u Jaski radi ključa za sklonište, kao i radi provodiča, pa bio to baš i sam Marko.



Planinarstvo i prirodopis.

Dr. August Langhoffer.

Zagreb.

Sada kada smo sretno opet došli do svog samostalnog časopisa, koji se dostoјno stavlja o bok srodnim listovima, a očito lijepo se razvija, rado bi progovorio o odnošaju planinarstva prema prirodopisu i obratno.

Prije nekih 15 godina, kada sam bio došao u odbor našeg planinarskog društva, bio je postavljen i veliki program prirodopisni; ali je ostao poput mnogih naših ideja — na papiru. Ne omalovažavam ja članke u „Planinaru“, ima tu dosta vrijednih podataka, ali od onog velikog programa još smo daleko, a teško bi to i danas išlo, zato bi ali mogli nastojati oko tjesnijeg odnošaja planinara, koji nisu prirodopisci i onih koji to jesu po zvanju i spremi, a taj odnošaj bio bi jednim i drugim od koristi.

Na manjim i većim izletima opaža se, da u mnogim ljudima tinja živo zanimanje za predmete prirode: životinje, biljke i rude kao i medjusobni odnošaj svega toga u nekom okolišu, koji upliva na nas, daje nam raznolične utiske izleta. Mnogi su u to pre malo upućeni, vrludaju mislima i željama. Upozorenji, upućeni uživali bi snažnije, obilnije, jer sve to mnogo pomaže, da nam prigodom izleta zaokuplja naše misli, da nas zabavi, razdraža, učini izlet zabavnim, poučnim, šarenim, ostavlja dublje utiske, uspomene. Dužnost bi bila svih onih, koji se bave prirodopisom, da što više sudjeluju kod skupnih izleta, podržaju, nijete živo zanimanje za predmete prirode. Sada, kada se osnivaju učeničke družbe za izlete pruža se dobra zgoda uplivati i na budući podmladak planinarstva.

U zaštitu prirode razmahao se osobito po Evropi i Americi zdravi pokret, da se štede predmeti prirode, da se lako umno, zlobno ili radi koristi pojedinca ne uništaju predmeti prirode: stara stabla, ređe životinje i biljke pogotovo one, koje su za neki okoliš značajne. Na šetnjama i izletima vidimo, kako djeca i odrasli iz nekog pretjeranog oduševljenja ili slabog čuvstva počupaju što mogu, uniše što im pod ruke dođe, nose ne po koji struk ili kiticu bilja sa sobom već cijeli naramak, ča i grane, da često sve to odbace prije, nego li su ga i kući donijeli. Planinari ne prirodopisci kao i prirodopisci, svaki ljuditelj prirode trebao bi i mogao svoje volje uplivati na mladež i odrasle, da svi uživaju u prirodi, a ne da sve bez obzira, kadšto upravo divljački uništaju. Neka nam je priroda svima zajednički izvor užitka.

Vidi se kod izleta, da si pojedinci naberi „gorskog“ bilja sebi i svojima na uspomenu, uživaju u cvijeću po boji, obliku, ali se često dogadja, da se čude i onakovome, što ga nadju recimo u gajiću ili na kojoj livadi izvan grada, kada bi тамо slučajno pošli, a mimođu ono, što je u gori upravo značajno. Vjeverica ili koja zvjerka, pjev i šarenilo ptica uz pojave života, bezazleni gušter, nedužna žabica ili sljepić, ogromna i šarena četa kukaca, ruda i kamen kao podloga tla, klisure i vrhovi, uvale, doline i ravnice, vrtače, ponori i špilje, gruk i pijesak, ilovača i zemљa crnica sve to upliva na misli i utiske naših izleta, a tu bi prirodopisci imali zahvalno polje da traže dodir sa izletnicima.

Mnogi ljubitelji prirode mogli bi opet nas prirodopisce na mnoge predmete upozoriti, potaknuti na još dublje proučavanje, a tako bi se i kod nas uspostavio poželjni neki uži odnošaj medju svim izletnicima.



NAŠE SLIKE.



I. Brzice Gavanovca u Kaluđerovo jezero. Pokojni I. Trnski u svojim Jezerkinjama pjeva i veliča Plitvička jezera ovako:

Veličam Višnjeg, blažen sam posvema,
Što milost Božja veća od svih mjera,

Nanizala nam povorku jezera,
Divotā, kakvih na svem svjetu nema!

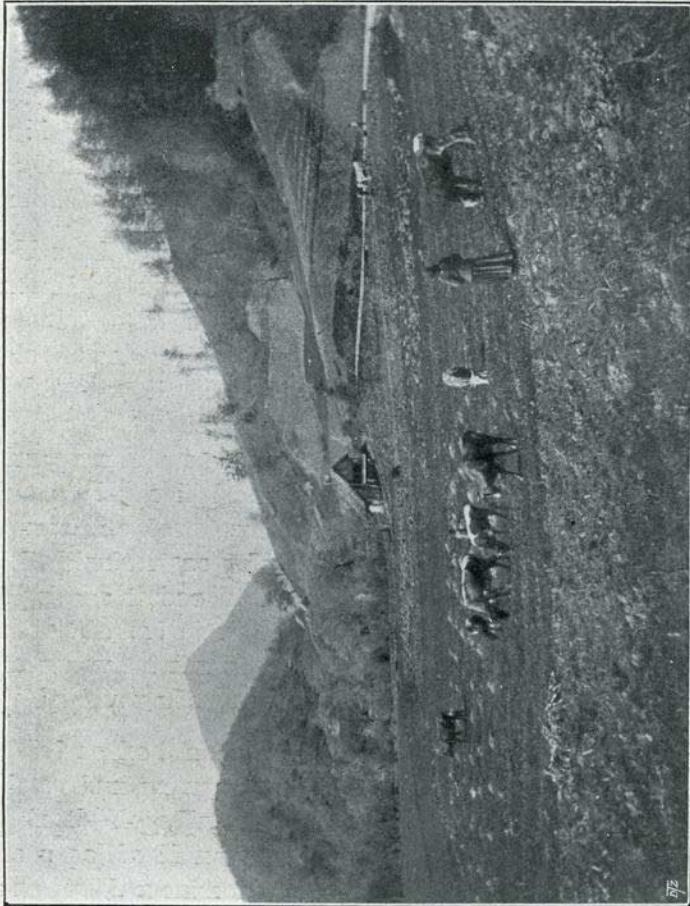
Muslim, da je autor s ovo par redaka dovoljno ocrtao prirodnu ljepotu Plitvičkih Jezera, pak ja neću to opetovati, nego ču našim planinarima, koji nisu vidili taj dragulj Hrvatske, prikazati u nizu slika. Kao prvu sliku donašam „Brzice Gavanovca u Kaluđerovac“, kao najljepšu partiju donjih jezera iza Sastavaka. Tima brzicama ruši se Gavanovac jezero u Kaluđerovac ispod mosta što vodi preko sadrene brane između oba jezera, a dolazimo do njih t. zv. Dorotejnim putićem —ak.

II Izvala u Divolencu predstavlja nam staru bukvu, koju je vjetar iz korjena izčupao i prevadio, pa je padajući polomila i nekoliko obližnjih mlađih stabala. U starim šumama po Velebitu ima mnogo mjesta gdje nisu sva stabla jednako stara, nego se medju mlađim nalaze druga mnoga starija koja ih nadvisuju sa svojom granatom krošnjom. Sva ta stabla u kamnitom tlu imaju plitko korenje. Kad kasno u jesen udari jugovina pak padne vlažan snijeg na šumu dok je još lišće na njoj, ili kad zimi udari južni vjetar pak se vodena para u studenom nadgorju zgusne te se na grane od drva uhvati ledena kora, onda se stara drva pod tim teretom kad dune jači vjetar lako izvale. Bukovih izvala najviše sam vidoio u Begovaci iznad Kosinja, a jelovih izvala najviše sam našao na putu kroz Lomsku dulibu i Ledenu dragu, koje su po tomu i ime dobile.

III. Kako vuku grede. Kad god sam čitao da su Mlečani opustošili velebitske šume, nisam mogao razumjeti kako su svlačili debela stabla do mora. Slučajno 1909. pred Pazarištem nađijemo na ljudi, koji su jedno stablo dole vukli. Prvo ga otešu da bude lakše i pravije, da što manje zapinje, pa onda tu gredu sprijeda zatešu, „začunje“, da se bolje kliže po zemlji. Napred svrdlom provrtaju rupu i udare klin za koji utvrde jaram i upregnu dva vola. (Pred ovima je bio još jedan konj.) Po ravnom i uz-brdo ide bez brige, a gdje se vlači nizbrdo mora jedan ili dva čovjeka straga da vežu konop za klin u gredi (ovdje sikira zabijena) pak zadržavaju da ne udari naglo naprijed i ne polomi volovima noge.

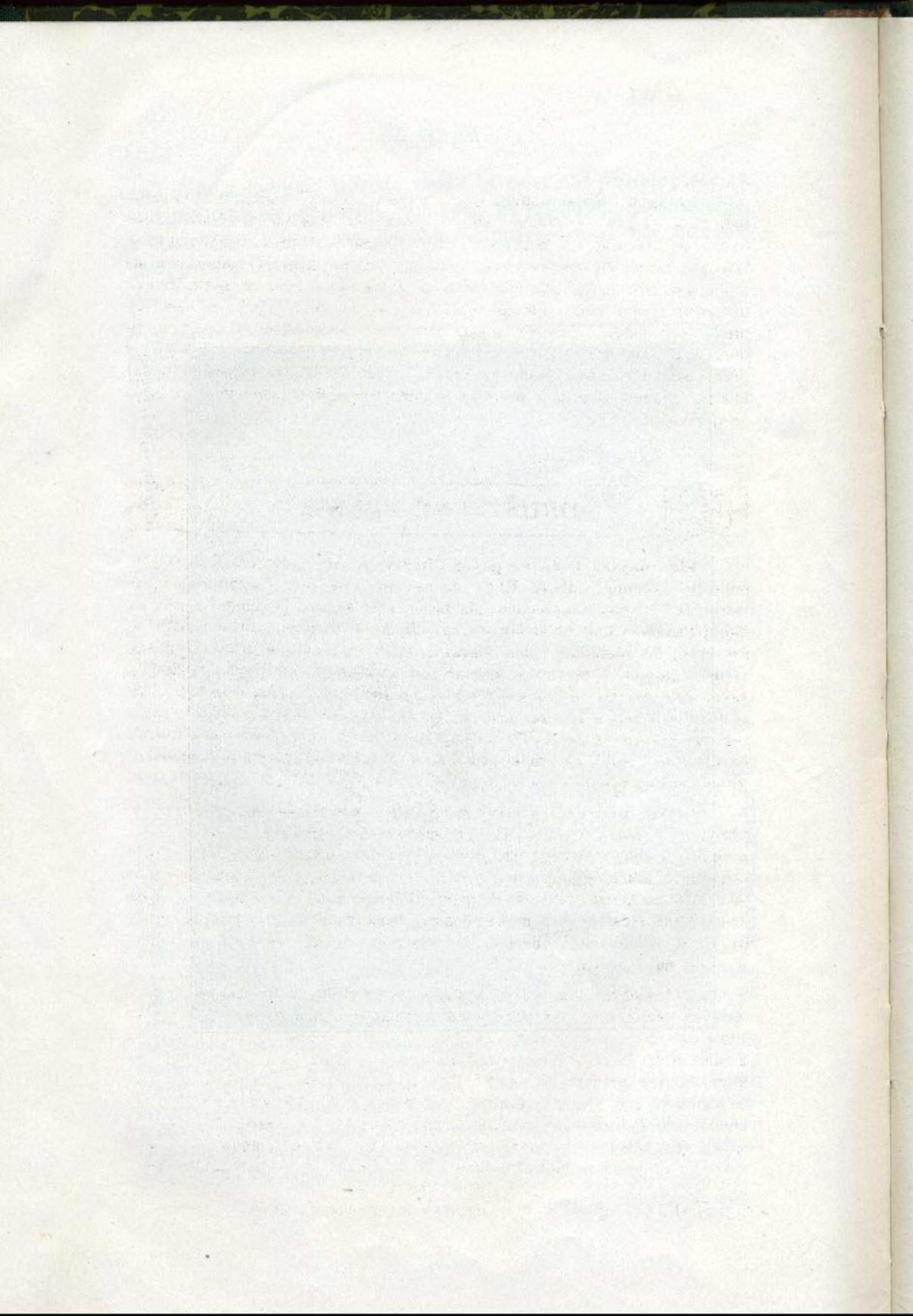
Dr. Simonović.

Brezovica 531 m.



Ispod Strahinske.

(Fotografirao J. Poljak.)



IV. Ispod Strahinščice. Naše pitomo Zagorje obiluje lijepim izletišta, a osobito se odlikuje svojom pitomošću. Pak nije niti čudo, da su naši stari, poznavajući te ljepote, znali u njima i uživati, jer diljem cijelog Zagorja imamo cio niz dvorova, dvoraca i kurija, koje su sagradjene na najljepšim mjestima. Naša nam slika ne prikazuje doduše nikakov dvorac niti kuriju, nego nam prikazuje jedan prekrasni dio predjela na cesti između sela Zagore i Jesenje gornje tik ispod Strahinščice. U pozadini vidimo kao u magli briješ Brezovicu (51 m.), koji je svojim kukom okrenut prema selu Gjurmanec nedaleko Krapine. Takovih lijepih i pitomih krajeva ima po cijelom Zagorju, a na našim je planinarima, da ih upoznaju i prikažu široj javnosti.

—ak.



DRUŠTVENE VIESTI.



Planinarska kuća na goloj Plješivici. „Hrvatski Sokol“ u Bihaću javio je upravnom odboru HPD, da se tamošnje pukovnijsko zapovjedništvo (1/93) izjavilo spremnim, da bezuvjutno sagradi planinarsku kuću na Goloj Plješivici kraj Plitvičkih jezera, ako naše društvo pribavi gradilište, sav gradjevni materijal i plan. Upravni odbor radosno je prihvatio tu sretljivu ponudu i obratio se odmah radi gradilišta i gradjevnog materijala na otočku imovnu općinu kao i na planinarsku podružnicu u Gospiću, de poduzme potrebne korake, kako bi se ova lijepa osnova, ako je moguće još ove godine ostvarila. To je peta kuća, što ju namjerava naše društvo ove godine graditi, ako bude povoljan odziv ua društvenu predstavku o investicionom programu.

Odbor podružnica HPD na Sušaku. Na glavnoj skupštini od 11. ožujka o. g. izabrala je Sušacka podružnica ovaj odbor za g. 1914.: predsjednik dr. Mihovil Komboł, profesor; potpredsjednik Oskar Durbesić veletržac; tajnik Gjuro Ružić ml., priv. činovnik; blaganik Miroslav Weller, prokurist I. hrv. štedionice; ekonom Milan Lepušić, kr. kot. šumar; knjižničar Igor Zimmerman, bank. činovnik. U nadzorni odbor: dr. Gajo Schwalba, liječnik, dr. Vladimir Blaž, liječnik i dr. Makso Rošić, nar. zastupnik.

Za gradnju planinarskih kuća. Hrvatskom planinarskom društvu darovaše nadalje u tu svrhu: Hrvatska katolička banka K 25; Hrvatska hipotekarna banka K 200; g. Juraj Vidmar, ravnatelj tvornice duhána u Senju K 20; Općinsko zastupstvo u Crnom lugu K 50; zastupstvo i poglavarstvo općine Plješivica K 20; Činovnička zadruga u Senju K 10; gradsko zastupstvo u Križevcima K 25; zastupstvo i poglavarstvo upravne općine Skrad K 20; gosp. Benko pl. Deutsch, arhitekt i gradski zastupnik u Zagrebu K 40; gosp. dr. Adolf Scherzer, kr. kot. liječnik u Senju, K 20. Preuzv. g. ministar za Hrvatsku grof dr. Teodor Pejacsevich K 100; g. Antun Golja kr. prof. K 10; g. L. Bihaly, trgovac K 10; Senjska štedionica K 40. — Nadalje su

tim povodom pristupili društvu kao članovi utemeljitelji: Hrvatska Po-
ljudjelska banka prinosom od K 100; „Croatia“, osjeguravajuća
zadruga K 100; te g. Milan Nossan, veleposjednik u Zagrebu, K 100.
Prije iskazano K 1740; dakle ukupno K 2630. Društvena uprava najusrdnije
zahvaljuje plemenitim darovateljima i prinosnicima.



PLANINARSKI IZVJEŠTAJI.



Hotel „Zlatorog“ na Bohinjskom Jezeru, vlasništvo Slovenskoga Planinskoga Društva, otvoren je i opskrbljen svim nužnim potrebama. Preporuča se turistima i izletnicima posjet hotela, pošto se taj kraj sada nalazi u pravom proljeću. Hotel je uređen kao ljetovalište pak ima dovoljno soba za strance, a preporuča se svima, koji se žele naužiti zdravog gorskoga zraka.

Naručbe i pobliže obavijesti daje Slov. Plan Društvo u Ljubljani ili pak opskrbnica Marica Guštin — Hotel „Zlatorog“ na Bohinjskom Jezeru — pošta Sv. Janez.

Kadilnikova Koča na Golici otvorena je i potpuno uređena, opskrbljeno s jelom i pilom. Put na Golicu je sada bez snijega, a flora je baš u potpunom cvatu. Pristup na Golicu je vrlo lagan (koliko za gospodu toliko i za gospode): od željezničke stanice na Jesenicah dode se na vrh lagano za $3\frac{1}{2}$ do 4 sata. Golica je najljepša tačka za lakše gorske izlete. Pošto je Kadilnikova kuća na vrhu, to se izletnicima preporuča gore prenoći, pak da u jutro uživaju krasote izlazećega sunca. Na raspolaganje su u kući dvije skupne spavaonice (muška i ženska) te 5 dobro uređenih soba sa 2–3 postelje.

Slavensko Planinsko Društvo.

Natječaj za fotografske snimke sa hrvatskih planina. Gosp. odvjetnik Ivan Gojtan, predsjednik podružnice HPD. u Gospiću, darovao je Hrvatskom planinarskom društvu K 100 kao nagradu za tri najbolja fotografska snimka sa hrvatskih planina. Tim povodom raspisuje upravni odbor HPD natječaj za fotografske snimke sa hrvatskih planina, bez obzira na pokrajinu, sa tri nagrade, i to: 1. nagrada iznosi K 50, 2. nagrada K 30, 3. nagrada K 20. Natjecati se mogu samo članovi HPD. Prispjele će se slike javno izložiti, a jury će biti posjetoci izložbe, koji će na ulaznici napisati, koja im se slika najviše svidja, pak tu ulaznicu baciti u zatvorenu škrabici. Koja slika dobije najviše glasova, dopitat će joj se prva nagrada, i tako redom. Sve slike postaju vlasništvo društva i otisnut će se u „Hrv. Planinaru“. Od najboljih će se slika načiniti razglednice i raspačavati. Poslije reprodukcije fotografije će se na drugoj izložbi prodavati. Snimci ne smiju na izložbi imati označku fotografa radi objektivnosti kritike. Imena svih natjecatelja saopćit će se javno zajedno s rezultatom natjecanja 10 dana poslije izložbe. Rok natječaja traje do 15. listopada 1914. U studenom će se otvoriti izložba.

Odbor HPD. u Zagrebu.

Markacija u Gorskom kotaru. Prošlih je godina naše društvo izvelo ove markacije putova u Gorskem kotaru: 1. Crnilug—Rišnjak; 2. Zelin—Rišnjak; 3. Lazac—Rišnjak; 4. Jelenje—Medvedja Vrata—Rišnjak; 5. Lazac—Snežnik; 6. Vrata—Bitoraj; 7. stajalište Lič—Viševica i Viševica—Ravno—Lič (stajalište); 8. Benkovac (kraj Fužine)—Tuhobić. Prošle su jeseni izvedene ove markacije: 9. Delnice—Crni Lug i 10. Delnice—Veliki Drgomalj; napokon je proljetos revna podružnica HPD u Sušaku izvela ove nove markacije: 11. stanica Lič—Medvedjak—Plase; 12. Flužine—Jelenje i 13. Kamenjak (na Lujzinskoj cesti)—Kamenjak vrh—stanica Bakar.

Novi markirani put Fužine—Jelenje vodi dolinom uz Kostajnovicu vodu i traje nešto manje od $2\frac{1}{2}$ sata. To je najljepša dolina u fužinskoj okolini. — Markacija Lič—Medvedjak ide djelomice kraćim putem od prvo-bitne, te vodi sve do vrha. Cijeli uspon traje najdulje jedan sat. Od livade ispod vrha pa do samog vrha vodi markacija na istočnoj strani, na kojoj je uspon vrlo lak.

Vodić kroz Primorje i Gorski kotar. Vrlo radina podružnica HPD na Sušaku, odlučila je izdati praktičan planinarski vodić za Primorje i Gorski kotar. Kad se o tom povela riječ na glavnoj skupštini, predložio je član g. dr. R. Lenac, da se ovaj vodić izdade kao književno djelo, pošto je „Club Alpino Fiumaro“ izdao takovo djelo u talijanskom jeziku. Zaključeno je staviti se u sporazum sa središnjim društvom, koje je na odnosni upit odgovorilo, da bi od prijeke potrebe bilo najprije izdati praktičan i u svakom pogledu pouzdan turistički vodić, a kasnije će se moći pomicati na izdanje lijepo ilustriranog književnog djela. Središnje je društvo spremno u svakom pogledu poduprijeti izdanje takova praktična vodića.

Poznati naš planinar prof. Mate Mudrinić osnovatelj hrvatskih dačkih izletnih družbi sastavio je „Rukovod za hrvatske dačke izletne družbe“. Pošto je taj rukovod od važnosti za planinarski podmladak, a kako u njemu ima što šta poučna i za odrasle planinare prikazati ću ovdje ukratko njegov sadržaj. U prvom poglavju prik zuje pisac ukratko svrhu kao i način kako se postizava svrha dačkih izletnih družbi, a kao devizu svim udružarima veli pisac neka služi „Ljubav prema domovini, kult istine, plemenština srca i značajnost pojedinca“. Zatim predočuje organizaciju družbe, uređaj družbine blagajne. Družba bira tajnim glasovanjem vođu i blagajnika, a naknadno izabire kuratora, koji nadzire rad i organizaciju zastupa kod školske oblasti. Dalje se bavi pisac družbinom opremom, iznaša pravila udružara kao njihove dužnosti, dužnosti vode i kuratora. U poglavju „družba u poslu“ govori o izletima kao glavnoj zadaći, ističući kako valja, da vođe po mogućnosti sami vode izlete, jer se time diže samosvijest i ponos, a samostalnost daje vjeru u vlastitu snagu. Osobito je poučan a i za odrasle planinare važan članak higijena izleta, te kao preduvjet da izleti služe zdravlju upozoruje pisac kako je potrebno paziti na disanje, hodanje, shodnost odijela i umjerenost u jelu i piću. Napominje jela, koja su podesna za izlete i koja može svaki izletnik sam da priredi. Zatim daje upute u pružanju prve pomoći kod nezgoda i popis nužne priručne ljekarne. Važno poglavje je „Orientacija“ u kojem pisac predočuje sve načine orijentacija u terenu, pak je taj članak važan i za odrasle planinare.

U dalnjem poglavlju bavi se pisac prirodnim nekim pojavitima, kao određivanjem tlaka zraka, temperature, upoznavanje vjetrova, oblaka, prognoza vremena po raznim prirodnim pojavitama. Vrlo važan članak je poduka u čitanju karata, jer planinar, koji nezna dobro kartu čitati, a uz to nema markirana puta, obično je izgubljen. Na koncu rukovoda dodaje pisac popis izleta u Zagrebačkoj okolici uz oznaku broja kilometara kod svakog izleta, popis izleta na više dana u okolišna brda, markacije planinarskih puteva, duljinu putova, nekoje upute u morseov alfabet, popis kulturnih zavoda u Zagrebu, humanitarnih zavoda, tvornice, a završuje s pravilnikom sreće gdje u 10 vrlo poučnih točaka predočuje pisac, kako možemo biti sretni i zadovoljni. Kako rekoh „Rukovod“ je pisan u prvom redu za dačke izletničke družbe, nu ima i za odrasle planinare vrlo mnogo poučnoga i korisnoga.

—ak.

Molba. Nakanio sam i riječima i slikama opisati Velebit od Obrovca do Jablanca i svoje šetnje po Velebitu onako, kako sam lanjske godine u „Vijencu“ opisao svoj prijelaz zimi preko Velebita.

Molim svakoga, tko što zna o Velebitu i zaselcima njegovim bilo po njim i u njima s jedne i s druge njegove strane, ili običajima njegovih stanovnika, o prošlosti i sadašnosti njihovoj, da mi izvoli poslati podatke i slike ili kopije slika, a ja će mu sa zahvalnošću, što bude tražio, povratiti, te osim toga u svojoj knjizi navesti, tko mi je što dao, ili saopćio. Skupocjene slike, ili stare kakove velike zemljopisne karte, koje mi se ne mogu pripislati, dat će o svom trošku fotografirati, samo molim, da mi se posjednik istih javi.

Podjedno molim, da mi se saopći, tko je i gdje je što o Velebitu i o Lici pisao, slikao ili crtao, da se te knjige, slike i crteži mogu za knjižnicu odnosno arhiv „Podružnice Hrv. Planinarskog društva u Gospicu“ nabaviti. Posjednik neka podjedno navede cijenu, uz koju bi svoju stvar prodao.

Molim sve hrvatske i srpske novine, da ovu molbu besplatno u svoj list uvrste.

U Gospicu 1914.

Predsjednik podružnice: *Ivan Gojtan*, odvjetnik.

Vijesti uredništva. Slijedeća svezka „Hrv. Planinara“ izaći će po radi praznika dne 1. listopada. Uredništvo moli gg. planinare, da se na svojim ovogodišnjim izletima sjete „Hrv. Planinara“, pak, da kroz vrijeme praznika skupe što više slika iz hrvatskih planina, kao i lijepih putopisa i pojedinim usponima izletima.

Sadržaj. Dr. Simonović: Velebit. (Nastavak. Str. 105.) — Dr. F. Tučan: Na Orjenu. (Svрšetak. Str. 109.) Lj. Škreblin: Izlet na Jadičevu planu. (Svišetak. Str. 111.) — Dr. August Langhoffer: Planinarstvo i prirodopis. (Str. 114.) — Naše slike: Na prilogu: 1. Brzice Gavanovca u Kaluderovo jezero. 2. Izvala u Divolencu. 3. Kako vuku grede. 4. Ispod Strahinšćice. — Društvene vijesti. (Str. 117.) — Planinarski izvještaji. (Str. 118.). — Vijesti uredništva. (Str. 120.).